

ВСЕСВІТНЯ БІБЛІОТЕКА

№

1.

ФРІДРІХ ШІЛЛЕР.

ПОЕЗІЇ

ВИПУСК I.

Львів, 1914.

Ціна 60 сот.

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00711264 (L)

2012
В. 4308
ФРІДРІХ ШІЛЛЕР.

ПОЕЗІЇ

Зі вступом ОСТАПА ГРИЦАЯ
з примітками ІВАНА КАЛИНОВИЧА.

ВИПУСК I.

ЛЬВІВ, 1914.

Накладом „Всесвітньої Бібліотеки“.
З Загальної Друкарні у Львові, Пекарська 32.

57
6001c

ЛІТЕРАТУРА

ЛІТЕРАТУРА

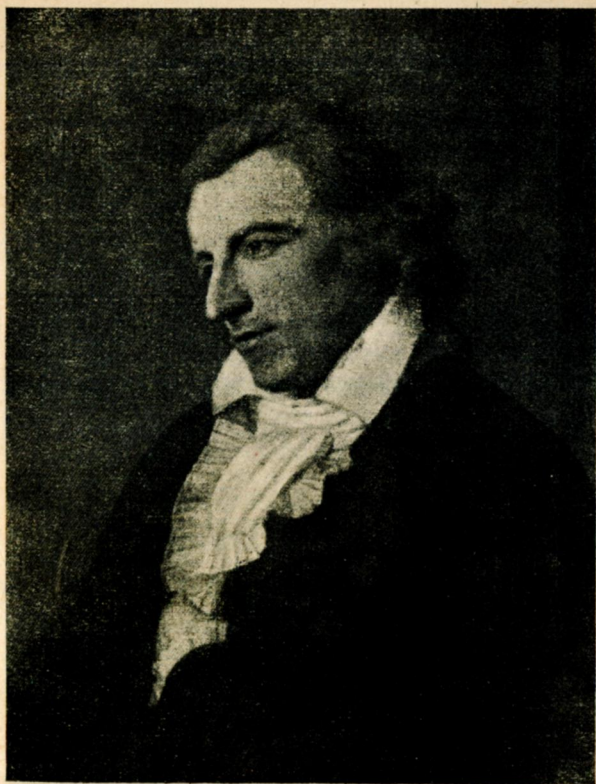
Збірка М. С. ВОЗНЯКА

квітень 1968

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 37 2 12

ЛІТЕРАТУРА

И 43071

A. King, P. Miller.

Фрідріх Шіллер.

(Його час, життя і твори).

I.

Фрідріх Шіллер — — —!

Протягом того одного століття, яке ділить нас від смерти сього великого поета Німеччини, те ім'я, як ім'я всякої справжньої духової величі, стало чим раз яснійше виступаючим символом окремішного світа, який в молодості нашій надихує наші душі якоюсь божественною красою слова та дивною погодою величавої думки про життя, які опісля, коли ми з полишенням школи забуваємо згодом про гармонійні звуки „Пісні про дзвін“ — пригадують ся нам, як усміх першої весни, як догми нашої першої релігії, як невгасаючі сяєва нашої дитинячої непорочности. Творчість Шіллера так тісно лучить ся зі світоглядом першої молодости в нас, як творчість Гетого з глибшим поглядом нашого мужеського віку, або творчість Ібзена із вольнодумними стремліннями модерної людини. І може тому все ще читаємо його в нашій школі і все ще слухаємо його залюбки в театрі — та так часто наводимо його незабутні слова про людину і життя, коли се хочемо висказати одну з вічних правд про буденщину. У тому найкращому, що Шіллер як поет лишив нам в спадщині, є якась дивна самозрозумілість думки, яка промавляє до нас з тою переконуючою силою, з якою промавляли до нас колись наші родичі, учителі та ті, які нас вчили піднімати очі до неба. І коли задача великого поета в тім, щоб він у своїх творах зберігав те найкраще, що називаємо сьвятощами на-

шого життя, то саме Шіллер з того погляду є так сказати б символом поета в загалі. Вже в його найранших віршах все величає, все повагою висої думки надихане слово, робить на нас мимохїть те вражїннє, — що устаму Шіллера не промавляє живуча людина, тїльки олицетворена поезїя. Здаєть ся нам, що десь на блакитних вершинах нашого істновання стоїть промінистий Генїй-Краси та проголошує євангелїє людської досконалости. І може тому з іменем Фрїдрїха Шіллера так тїсно вяжеть ся слово ідеалїзм думки та слова, як з іменем Гетого лучить ся тїсно понятє строго життєвої мудрости. Та мабуть їза тої вимрїяної ідеальности Шіллерової поезїї, яка з певного рода трївожностю стремить до піднесення всього, що людське, у сфери засьвітових гармонїй, його стрїчали і стрїчають инодї дуже тяжкі закиди тих поетів та критиків, які з любови до строгої правди життєвого малюнку, нерадо дивлять ся на такі ідеальні з'ображення нашого істновання, добачаючи в них тїльки безвартні фантазїї сьвідомо-поетичної мрїї. Такі закиди, головно в сторону Шіллерової драми, підносили вже дуже рано, бо в перші десятилїття по смерти великого поета представники реалїзму в нїмецькій драмі: Отто Людвїг (1813—1865) та Фрїдрїх Геббель (1813—1863). Перший у своїх вартїсних студїях про Шекспїра, другий у своїх щоденниках („Tagebücher“). Їх повторяли залюбки сї нїмецькі модернїсти 80-тих років минувшого віку, з яких лона виходить згодом натуралїстично фантастична творчїсть Гергарта Гавпмана, яка мала стати наче відгуком воскресщої правди життя в протиставленню до мрїйливих засьвітїв Шіллера і віднаходимо ще тї закиди у звїсного автора голосної книжки „Geschlecht und Charakter“, Оттона Вайнїнгера, для якого

ідеальне становище Шіллерової творчости є просто іронію глибшої штуки. Можна-би ще навести цілі ряди інших імен та письменницьких напрямів, які свідомо виступали і виступають проти його майбутньої фразеології та проти поверховності його світогляду, а проте 100-літні роковини його смерті, обходжені торжественно культурною Європою в 1905 р. доказали недвозначно, що Шіллерове слово навіть в наших часах переміни всяких етичних та естетичних вартостей, попри всі ті закиди, які підношено і підносять ся проти нього, все ще дуже живучим відгуком відзиваєть ся не тільки в лоні його німецької вітчизни, але і в лоні культурного людства, чого доказом наша збірка перекладів із Шіллерової лірики, яка рівночасно сповняє одно з конечних завдань нашого перекладового письменства, коли подає українському читачеві спроби своєрідного вислову її найкращих звуків. Тим то і слід ще раз розглянути уважнійше той час і те життя великого поета, з якого виляють ся його ціла творчість, та порозуміти тим чином глибше не тільки її найтайнійше єство та її прикмети, але і ті її слабі сторони, ізза яких противники Шіллерової штуки інколи з надто беззглядним легковаженнєм говорять про її мало видатне значіннє для модерної людини.

II.

Що до свого часу, то Шіллер дитина XVIII віку. Хотіло-б ся мені сказати: великого XVIII в. Бо сей вік в історії людини взагалі, а в розвою нашої модерної епохи з окрема, — справді великий. Він іменно є батьком животворної вольнодумности нашого часу. Щойно XVIII століттє зачинає безпощадну провірку тих духових і суспіль-

них вартостей, які одержало в спадщині від своїх попередників. Сей нео-культурний рух XVIII віку з'осереднюєть ся що правда у Франції, — у Франції він має не тільки своїх найгеніальніших представників, — назвімо головно філософів: Вольтера (François Aronet 1694—1778), Русса (I. I. Rousseau 1712—1778) та Монтескіє (Montesquieu 1689—1755), — але і доживає тут саме того великанського, частию варварського здійснення своїх провідних ідей, яке під назвою першої французької революції стало жерелом політичних перемін нашого часу. Та хоч і з'осереднював ся сей нео-культурний рух XVIII віку головно у Франції, то проте його бурливі струї захоплювали собою другі національні середовища Європи, а також ворушили світом і поза ньюю, як ось пр. Америкою, якої північні держави виборюють ся саме з під англійського скитра. Людство XVIII віку стреміло скрізь до свободи в найширшім значінню того слова так, як ось модерна людина стремить до як найдальш ідучого поконання сил природи технікою. Воно може не диво, коли пригадаємо собі, що попередний XVIII в. се вік страшних своєю жорстокістю воєн, — коли згадаймо тільки страховища війни 30-літної — і того непереможнього на вид деспотизму королівської влади, який у постати Людвика XIV осягає не тільки свою просто ідеальну вершину, але і стає небезпечним приобразом представників княжої влади, ширячи тим чином в Європі з одної сторони нестерпний гнет чисто державних інтересів, а з другої глуху ненависть поневолених кляс до князя-тирина. І доки Європа почивала ще в обезсиленню по 30-літній війні, доти Людвик XIV і його наслідовці могли на перекір англійським революціонерам сказати до своїх підданих: „Держава — се я“. Авторитет дер-

жавної релігії піддержував зі своєї сторони блиск королівського вінця, а свобода живучої людини була здана цілком на ласку або неласку королівського габінету. Але XVIII в. — сей жорстокий своєю безпощадністю борець за поневолені права простої людини — починає призадумувати ся над майбутнім божим походженням королівської влади і вдаряє гостро в основи примиреної з ньюю державної релігії. Коли один з попередних віків видав таку оборону княжого абсолютизму, як твір „Il Principe“ („Про князя“) визначного італійського історика М. Макіявелля (1469—1527), то свободолюбний XVIII в. бере в оборону суспільність проти одновласного короля, як те бачимо у звіснім творі згаданого вже французького філософа Руссо п. з. „Contract social“. („Договір суспільний“. 1762). На вид — се невинний про себе філософічно-суспільний трактат, на ділі, одначе один із тих тиранів вольної думки XVIII в., які опісля мали повалити на все престол французьких королів. Руссо іменно вияснюючи генезу одновласти в державі випровадив її з первісного договору між гуртом, а вибраним ним провідником, який спершу був цілком обмежений волею гурта. Так те боже післанництво короля було тільки символом волі народа і воно зводило ся до абсурда, коли нарід був зі свого провідника невдоволений. Але Руссо не тільки філософічними трактатами будив свідомість власного достоїнства в людині. Його романи („La nouvelle Heloise, 1759, „Emile“ 1762) проголошують з рідкою вимовністю нове виховання людини дорогою повороту на лоно природи, значить дорогою повної особистої свободи, а той поклик його на могутнє своїм вічним здоровлєм лоно природи відбив ся швидко голосним відгуком в цілій Європі.

А коли Монтескіє бистроумно розбирав з філософічного становища духа законів („Esprit de lois“ 1748) та застанає ся над причинами упадку римської держави („Considerations sur le causes de la grandeur des Romains et de leur decadance“, 1738), то трудно не добачити поза його словами бороненої ним поневоленої Людвиками одиниці та банкруту гнилого у своїм лоні тиранського королівства. Хоч не така глибока своїми думками, але споріднена своїм вбійчим глуфом була філософія Вольтера, яка зі своєї сторони будила о стільки сьвідомість чисто-людського в людині, що приймала матеріалізм як основний принцип філософії, — відвертаючи тим чином увагу одиниці від позасьвітових тайн, — які для філософії опертій виключно на сьвідощві змислів не існують — та наче веліла людині жити вповні для себе. У всіх тих духових стремліннях слідна жагуча туга за визволенням від перемоги, якої не будь віками закоріненої фалшивої традиції в суспільстві та німий клич до пристрасної боротьби з тою традицією. Правда — французська революція не являєть ся безпосереднім впливом сих і тільки сих представлених нами ідейних стремлень; але вони надають вольнодумний тон XVIII вікови, і менше або більше захоплюють собою всяку висшу духовість, вицьвітаючу з лона того віку. І духовість Шіллера, коли розважати її в злуці з тим, що осььтут сказано про гуманні течії, розливаючі ся з революційної Франції по Европі, носить на собі нестерте їх пятно.

Скажім передовсім, що Німеччина першої половини XVIII віку в області письменства стояла здебільшого під впливом Франції. Головно німецька драма того часу опираєть ся завдяки сьмішному авторитетови Готшеда (Johann Christoph

Gotsched 1700—1766), на псевдоклясичній французській драмі, створеній Расеном (Racine 1639—90), Корнейлем (Corneille, 1606—1684) та Молїєром (Molière, 1622—1673), попадаючи в залежність від стереотипних правил тої драматургії, що треба було цілої геніяльної критичної діяльності Лессінга (Gotthold Ephraim Lessing, 1729—1781), щоб освободити німецьку драму від сліпого наслідування французького театру. Але вплив французького духа був все таки на стільки могутній, що захоплював собою не тільки письменників, але і князів тодішньої Німеччини та переплював їх після того, до яких французьких кругів вони звертали ся, подихом культури дотичного середовища. Ось сучасний Шіллерови володїтель Німеччини, Фрідріх Великий, до якого особистих друзів зачисляв ся саме Вольтер, обожав французьке письменство, за те-ж дуже критично відносив ся до творів німецьких письменників, як се показує його власний критичний твір про них („De la litterature allemande ff.“ 1780.) З певного згляду ученик французької філософії та її свободолюбних стремлїнь, Фрідріх Великий мимохіть вносив у Німеччину подих нової культури, а його геройські війни, які в протиставленню до чисто політичних воєн королівської Франції, мали визначно національний характер, стали для Німеччини навіть попри сю строгу військову дисциплїну, якою славили ся Фрідріхові по ки, таки жерелом національної обнови та нового життєвого змісту. „Фрідріх Великий і геройські діла семилїтної війни подарували німецькому письменству перший справді великий і пр вдивий життєвий зміст“ — каже опісля Гете в своїй біографії („Dichtung und Wahrheit“, VII.) — може тому, що саме та війна, розбудила в народї щось в родї національно-індиві-

дуальної свідомости, почування того первісного героїства дужої одиниці, якого пророком був Руссб. Але коли від престола Фрідріха ніс ся животворний подих вольнодумної гуманности та визволюючого героїства, прояснюючи тим чином духовий овид у Німеччині, то не можна те сказати про поменші німецькі князівства, які здебільшого потапали в наслідуванню вбійчих манер королівської тиранії у Франції та ширили те зіпсуте, яке опісля довело у Франції до вибуху великої революції. Таким ось Людвиком XIV в мінятюрі був князь, в якого державі судило ся прийти на світ і пережити свою першу молодість — Фрідріхови Шіллерови. Був се князь Карло Евген (1737—1793), володїтель тої області Німеччини, яка називаєть ся Віртембергю, (Швабія), а якій кілька разів прийшло ся відограти важну ролю в німецькім письменстві. В протиставленню до благороднього князя Ваймару, Карла Августа, покровителя Гетого, був віртембергський князь таки поклонником абсолютизму. Коли ось ваймарський князь громадив коло себе залюбки визначних письменників та давав їм спромогу посвятити ся цілком своїй штуці, ізза чого Ваймар таку безсмертну ролю відограв в історії німецького письменства, то Карло Евген ненавидїв вольнодумних письменників і не жахав ся автора звісної „Die Fürstengouft“ Данила Шубарта (1731—1791) держати 10 літ у вязницях твердині Гогенасперг. Хоч особисто не без певної бистроти (суду та повна енергії людина, не мав він ніякого змислу для гуманнішого правління, не журился багато долею свого народа, намагаючи ся всюди і все перепровадити тільки забаганки своєї волі. Правда — його звісна полюбовниця, Франціска Ф. Гогенгайм, мала вплив на нього иноді дуже спасенний

та проте його ціле правління лишиться таки прообразом регіменту тирана і метреси, так характеристичного для малих княжих дворів у XVIII в. І тому то, саме з огляду на особистість та на правління віртембергського князя — те все, що сказано висше про вольнодумні течії XVIII століття знаходить дуже податливий ґрунт у Віртембергії в тім часі, коли там в другій половині великого віку приходить на сьвіт пізнійший автор „Räuber“ Фрідріх Шіллер.

III.

Він родить ся дня, 10. падолиста 1759 року отже в десять літ після уродин Гетого — в місточку Марбах, над рікою Некаром. Його родичі були прості люди, батько, Йоган Каспар походив з родини війтій та пекарів, а мати — Елисавета Дорота — була дочкою марбахського пекаря та власника господи „Під золотим львом“. Батько Шіллера був спершу фельчером і як такий брав довгий час участь в тодішніх війнах Німеччини, иноді літами лишаючи молоду жінку самою. Так життє молодій парі не стелило ся вже зранку рожамі, тим більше, що заможний батько Елисавети стратив через вилив Некару вскорі ціле майно і мусів вдоволити ся посадою міського сторожа в Марбаху. Знова батько Шіллера, без висшого фахового та загального образования жовнір, тиняв ся від табору до табору шукаючи щоденного хліба і може не раз малому Фрідріхови прийшло дивити ся на таке прощаннє між батьком, а матерею, яке розмальовує опісля в „Nektors Abschied“. Кінець кінців вступив батько поета на стало в службу віртембергського князя і як такий, з титулом ляйтнанта був перенесений до місцевости

Льорх (Lorch, 1763), де його не конче достойним зв'язком було вербувати жовнірів для княжого війська. Маленький Шіллер знайшов тут в місцевім пасторі Мозері свого першого учителя, який відносив ся з великою любовою до тихого, червоно-волосого хлопчини з великими голубими очима та дозволяв йому брати участь в лекціях своїх власних дітей. Сього першого свого учителя та добродія увіковічнив опісля Шіллер по-статею достойного пастора Мозера в „Räuber“, мабуть найблагороднішою креацією в тій молодечій трагедії. Але найтрівкішим слідом того першого його учителя є мабуть той, що так скажу душпастирський характер Шіллерового слова, який так замітною признакою стає для його зрілих творів. Чи і оскільки сам пастор Мозер збудив в хлопчині замилуванне до священничого стану, днесь трудно розсудити. Знаємо одначе, що улюбленою лектурою маленького Шіллера була біблїя, а його мати не оповідала йому казок, як мати Гетого, своєму любимцеві, тільки найкращі місця зі Св'ятого Письма — проказувала йому — так сказати-б пієтистична вразливість молодої матери, яка в злуці зі самотними проходами в тихій лісистій околиці могла дуже рано збудити у хлопця перші звуки тої божественної гармонії істновання, яка серафічними тонами промавляє до нас опісля з його фільзофічної лірики, те ясне. Іменно Шіллерова дитинність пливе на лоні дуже щасливого, родинного життя — його родичі дуже любили ся між собою — а ся обставина, що Шіллер не мав братів, тільки сестри, причиняєть ся до того, що перші його почування овіває той ніжний подих жіночої душі, який ще нині чарує нас в найкращих місцях його „Пісні про дзвін“ Ідилля в Льорх не тревала одначе довго. Вже в р. 1766 батько

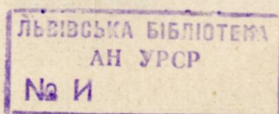
попросив князя о перенесеннє його до резиденції Людвігсбургу, — тут він вже був ще перед побутом у Льорх — де Шіллер у перве стрічаєть ся з розгульним життєм столиці. Тут саме мешкав князь та удержував розкішний двір. Пізнійший творець німецької драми має тут першу нагоду придивити ся представленням опери та балету, а що князь иноді уряджував великі представлення. в яких брали участь цілі регіменти, то малий Шіллер може саме тут вчив ся ся грандіозної краси тих масових сцен, які він опісля з таким майстерством вмів вплітати вхід своїх драм. Ся обставина опісля, що пастор Мозер вже в Льорх впровадив його в початки латини, дозволяє йому в Людвігсбургу записати ся до латинської школи і мабуть пастор Мозер був справді гарний учитель, коли молодий Шіллер згодом належить до найліпших учеників сього заведення. Так вдоволяючі постуни Фрідріха будили в родичів та учителів найкращі надії на теологічні його студії, яким він по волі своїй та родичів мав небавком посьвятити ся, але нечаяно цілий той плян мав обернути ся в ніщо — на всемогучий приказ Карла Евгена. В р. 1773 заложив князь в своїй посілости Солітуде, (дві години ходу від Штутгарду), військову академію, якій треба було придбати як найбільше число вихованків, вибираних з поміж найспосібнійших юнаків Віртембергії. Що учителі людвігсбургської школи поручили передовсім Шіллера, те не диво, а що батько Шіллера, як його офіцер, мусів віддати сина до диспозиції князеві, те було конечністю. Так отже наш поет (вже тоді поет, бо в Людвігсбургу творить концепції до драм: „Christen“ і „Absalon“) почуває на собі вперве желізну руку княжої самоволі та вперве почуває свою неміч проти ньої. Треба

сказати осьтут, що те насильне вступленне Шіллера у військову академію Карла Евгена, стало властиво жерелом цілої трагедії його життя. Можна іменно говорити про трагедію Шіллерового життя, тому, що він — не покінчивши накинених йому насильно студій в академії як слід, — тратить вже молодиком те, що назвав бим реальним ґрунтом життя, а зійшовши тим чином на заробітки письменника і тільки письменника, стає жертвою матеріальної нужди не тільки як людина, але — і те головно треба підчеркнути, — як поет-творець, що саме ми, Українці, можемо справді як слід відчути. Шіллер майже ціле своє життя жив просто милосердними датками своїх ласкавих і менше ласкавих добродіїв, ізза чого на мою гадку годі кидати каменем на слабі сторони його справді трагічної творчости, коли не хочеть ся зробити кривди пожалування гідній людині в нім. Йому прийшло ся в найгореснійшій мірі зазнати конфлікту між поривами великої душі в собі, а химерними постулятами життя на внї. Відвага його і його велике пожертвованне було в тім, що він на глум постулятам практики та того розуму, якого на жаль саме в поетів ніколи нема і не буде, пішов шляхами великих поривів своєї душі, але те, що ждало його там, не можна назвати щастем. Спершу, правда, Шіллер ніби береть ся до якоїсь науки і вибирає собі за фахове студіюм — права. Та на ділі прав він не студіював нікого гаразд, читав тільки багато та пізнавав чужі йому мови, а коли перенесено Академію до Штутгарду (1775), то в нього чимраз гострійше відзиваєть ся — поет. Знаємо, що в тім часі він під впливом драматичних творів тзв. німецького „Sturm- und Drang-y“ — групи молодих здебільшого письменників, яких девізою була безумовно

індивідуалістична творчість, позваляюча на всі вицвіти поетичної свободи, — кидає на папір перші драматичні спроби, як ось: „Der Student von Nassau (під впливом Вертера) та „Kosmus von Medici“ (під впливом „Julius v. Tarent“ Ляйзевица) і розчитуєть ся крадьками в творах Русса, Вольтера, Кльопштока, Гетого та головних членів згаданої школи „Sturm und Drang“-у. Я наголосив-би тут найбільше твори обох згаданих французських філософів, яких вплив так ярко зазначив ся в недовзі в обох головних героях трагедії „Räuber“ — головно в їхнім світогляді. Але молодий вихованок строгої академії не вдоволяєть ся тільки киданнем на папір своїх думок та лектурою. Він крадькома займав ся читаннем книжок, що було князем строго зборонене — він посилає до часописи професора Гавг'а „Das schwäbische Magazin“ — перші свої ліричні вірші: „Der Abend“, „Der Eroberer“, переклади з Вергіля та вірш в честь Йосифа II. і тут вони в 1776/77 р. появляють ся. Очевидно ці перші вірші, як всі перші верші молодих поетів, інтересні головно доброю волею свого автора. Визначнійшим віршом з того часу є інтересна подекуди: „Leichenphantasie“, (написана з приводу смерти товариша фон Гофена) з тим звісним початком:

„Mit erstorbnem Scheinen
„Steht der Mond auf totenstillen Hainen“ —

спроба гідна уваги тому, що вона показує недвозначно сей великий жест Шіллерової думки і слова, який опісля не дозволяв йому ніколи на чисто ліричне зітхненне, тоб то на пісню, тільки на великі рефлексийні цілости, стилем гимнів та рапсодів. Що при тій таємній поетичній праці поет почував ся негарно під гнетом

академічної дисципліни — те порозуміє всяк, кому довело ся їсти вського рода бурсацький хліб. В листі до одного товариша пише Шіллер з утаємним гнівом ось що: „Ти думаєш, що мене геть зможе взяти під ноги той — після настоятелів ненарушимий, а в дійсности глупий шлендріян? Як довго мій дух зможе ще стреміти до вершин, він не дасть ся закувати в ніякі пута; для вольнодумного мужа вже сам вид рабства є відразливий, а що-ж говорити про якусь терпеливість його на вид тих оков, що їх для нього куєть ся?“ Шіллер тут почував цілком так, як почували всі розбурхані свободолюбними ідеями молоді поети тодішньої Німеччини і сам Гете, котрий в недовзі писав в своїм „Faust“-ї:

„Und Fluch vor allem der Geduld“ —

але ніхто з тих молодих поетів не мав так важкого становища, як він. З огляду на свого батька, він не сьмів піднімати якої небудь опозиції проти князя, який правда вирізняв Шіллера між іншими учениками і брав його навіть в оборону проти невдоволених Шіллером професорів, але про якісь окремі свободи для талановитого хлопця і не думав. Із тих то гірких настроїв поневоленої душі поета, гнобленої з одної сторони безпосередно бездушною дисципліною академії, а з другої сторони сьвідомостю тої болючої кривди, яка діяла ся суспільству під скиптром княжого абсолютизму, як не менше під впливом лектури Русса та Вольтера, повстає грандіозний протест Шіллера, кинений в народ у формі трагедії: „Die Räuber“, (писана в 1780 р. печатана 1781, представлена вперве з нечуваним поведженнєм в Мангаймі, 13. січня 1782 р.) Писав Шіллер сю свою першу справдішню трагедію но-

чами в комнаті для хорих, удаючи нелужого — бо лиш тут світило ся цілу ніч — і зложив тут трохи не все те, про що я говорив, кидак чи обриси його еп хи. Руссова туга за свобідною, геройською людиною (Карло Моор), Вольтеровий глум проти всякої релігії та патріярхальної чесноти (Франц Моор), протест проти тиранів князів, розбишак міністрів, ідеї суспільної обнови, кличі в сторону незалежності одиниці від мертвого закону, — те все метушило ся тут бурливою тожежою на тлі чеських лісів, неначе перші б іскавкавки французької революції. І відгуком тої великої протесту против тряхлого суспільного ладу, надиханого так дуже бурливою атмосферою XVIII в. ся драма стоїть ще до нині. Не дасть ся ніяк заперечити, що Шіллер малюючи своїх розбишак та свого Карла Моора не думав глибше про фабулу. Провідна ідея у нього була головним складником трагедії. І може тому трагедія, як драматичний твір в казує стільки похибок у веденню акції, в характеристиці осіб (Амалія) та в структурі поодиноких сцен. Те все нині легко знайти, ачей легко скритикувати. А протє лишить ся одно: ся вражаюча скарга людини XVIII в., якій треба нового життя. Щось, що висказано з лона цілого століття. І те є тут „*ungnis leonis*“ генія. Правда — Шіллер на мою гадку — вже тут доказав, що йому таки не судило ся бути великим речником вольнодумства. Що йому до повного перепровадження революційної концепції в „*Räuber*“ забракло кінець кінцв тої страшної послідовности, яка ось була в Руссо або у Вольтера. Навпаки. Карло не гине оборонцем своєї ідеї, тільки наvertsєть ся і з сентиментальними сльозами на лона традиційних законів. Він зляк ся своєї революційної фантазії так, як його брат

лякаєть ся поборюваного собою Бога і пастор Мозер тріюмфує на цілій лінії. Але годі нині надто дивувати ся такій концесії Шіллера в сторону традиції. Вона що найменше оправдана раз цілим характером німецької душі, для якої вірність як підстава життя в найширшім значінню сього слова ще з часів Парсіфаля є ідеалом поета, (Der treue Eckart) а з другої сторони — тим глибоким змістом для всього, що назвав-бим патріархалізмом життя, який взагалі ціхує вдумливого Німця ось в протиставленню до легкого Француза. І воно незвичайно інтересно бачити, як Шіллер від первісного революційного тону в своїх творах доходить остаточно до ідеалу трівожно береженої рівноваги в суспільстві та кінчить боротьбу свого життя маєстатичними звуками тої вселюдської Concordi-ї, яку так вражаючо прославив в „Das Lied von der Glocke“. Але хоч і покінчив він свою першу трагедію Каносою на лоні давного, раз усталеного суспільного ладу, то проте два його найблисші твори, трагедії „Fiesco“ (1782) та „Kabale und Liebe“ (спершу „Louise Millerin“ 1784) не віддаляють ся дуже своїм тоном та змістом від революційного характеру першої трагедії. Правда — над тими новими своїми творами він міг подекуди з тим більшою свободою працювати, що між тим він вийшов з академії, не довершивши одначе гаразд своїх медичних студій, які за дозволом князя вибрав собі замість прав, — хоч його друга спроба докторської дисертації („Über den Zusammenhang der tierischen Natur des Menschen mit seiner geistigen“) не була без наукової вартости, та став військовим хірургом (скажімо краще фельчером) в полку Ожé у Штутгарді. Лікарський хист Шіллеровий не був великий. Його місячна платня виносила менше більше 36 корон,

іза чого він, як всякий поет — став працювати по часописах („Das Württembergische Repertorium). До того Шіллер на тій своїй першій посаді не провадив ся як слід. Він запутав ся в сумнівний роман з 30-літньою вдовою по капітані Фішері, у якої таки мешкав („Laura“—його перших душливих еротиків амантка), пив з товаришами иноді цілими ночами, а його кавалерська комната виглядала радше як пивниця. Коли-ж одначе строгий князь обурений на Шіллера за те, що той без його дозволу важив ся виїхати до Мангайму на друге представлення „Die Räuber“, покарав Шіллера арештом, а ще до того з огляду на літературну контроверзію, яку викликав Шіллер одним місцем в своїй драмі, виміренім проти місцевости Граубінден, заборонив йому категорично письменницьку працю — то Шіллер загадав одним енергічним кроком розв'язати гордийський узол своєї життєвої ситуації і порішив — втічи зі Штутгарду. При помочи товариша-музика Андрія Штрайхера та товариша з академії Шарфенштайна, йому справді вдало ся тайком полишити Штутгард, він щасливо прибув до Мангайму, в місце свого першого письменницького тріумфу, але коли він думав, що тепер зачнеть ся тріумфальний похід його других драм, то він покищо болючо ошибнув ся. Інтендант мангаймського театру, барон Дальберг, не був дуже прихильний дезертирови, який що хвилі міг побоювати ся кари розгніваного князя. До того нова драма „Fiesco“, яку Шіллер предложив Дальбергови до виставлення, стрінула ся з гострою критикою інтенданта і не тільки його, але і тих членів театру, яким Шіллер її читав. Шіллер, правда, читав свої твори погано, бо з пересадним патосом. Але і в інтерпретації найкращого актора — ся драма лишаєть ся таки без глибшого

вражіння. Шіллер хотів в ній зобразити трагедію висшої людини, яка гине саме в хвилі, коли її вдаєть ся дійти до задуманої цілі. Тою людиною є граф Фієско, голова заговору пристрасних республіканів проти генуїєнського дожі Дорія. Та малюнокви республіканського табору бракує справді вражаючих красок, акцію переривають часто-густо непотрібні та незручно подумані епізоди, а сам Фієско не має в собі нічого справді трагічного. (Інтересно може при тім згадати, що сю драму виставлено опісля у Відні, в перерібіці цїсаря Йосифа II.) Взагалі ся періода Шіллерового побуту в Мангаймі, се рішучо найбільш бурливий час в його розмірно короткім життїю. Без певного пристановища, в неезвечній неласці свого князя, томлений неприхильністю та завистю мангаймських театральних кругів (Іфлянд), все в довгах, до того мучений любовними — здебільшого нещасливими — поривами своєї сильно змислової вдачі (Маргарета Шван, Катарина Бауман, пані Альбрехт, Шарльота Вольцоген), а при тім без кріпкого здоровля (був хорий на груди і підпадав важкій горячці), блукав ся він в дослівнім значінню від місця до місця (Оггерсгайм, Франкфурт, Бауербах), користаючи то з помочи шляхотних товаришів (згаданий Шграйхер), то з доброти прихильних йому знакомих (пані Вольцоген). Залумані ним драматургічні часописи („*Rheinische Thalia*“, „*Dramaturgische Monatshefte*“), або упадають по короткім часі, або переходять на чужі руки, або таки не являють ся цілком. Ся обставина од аче, що Дальберг по довгій надумі надає йому посаду драматурга при театрі в Мангаймі на протяг одного року (1783/84), замітна хиба том, що Шіллер викінчує третю свою драму „*Kabale und Liebe*“, виставлену з блискучим, так сказати-б сензацій-

ним поводженнєм 9. марта 1784. І треба сказати, що саме ся драма є справді могучим м'ялюнком тодішних суспільних обставин. Тут Шіллер не є вже мрійливим ідеалістом в стилі Руссових „Naturmensch“-ів та трохи крикливим, а непослідовним поборником суспільного ладу, à la Карло Моор. Його вольнодумність тут заадресована ясно і знає о що їй йде. Іде іменно о гніль княжих дворів та висших суспільних кругів. Іде нпр. о те, що князь тисячами продає молодіж свого краю в рекрути, щоб за ті окривавлені гроші справити своїй полюбовниці дорогоцінності. Тимто в яркім протиставленню до „Розбійників“ — маємо тут багато більше реалізму дійства, а драматичні партнери акції виказують вражаючу рівно вагу боронених собою інтересів. На вид — се тільки любовна акція між Фердинандом а Люїзою. Але як дуже вона звязана з цілою епохою! Мабуть не много є драм в літературі цілого сьвіта, в яких ми находили б таку синтезу суспільного ладу даної епохи, як ось тут. Тут Шіллер справді є критиком неодної тодішньої суспільности і відкриває її утаєні рани з цілим варваризмом правди. Те все, що німецька драма сотворила перед ним та творила в його часі („Ritterdrama, Sturm- und Drang, Lessing,) не виказує ні сліду того якогось справді горіючого протесту проти кривди гнобленої людини, який — *sit veni verbo* — шаліє в „Räuber“ та „Kabale und Liebe“. В злуці з грандіозними тенденціями свого часу, Шіллер боронить людини як такої, а хист його в тім, що фабула його драма обнімає собою тепер і на будуче не тільки якесь точно означене число людей, а сі великі суспільні цілости, які називаємо державами. Ся універсальність Шіллерового погляду — від якої тільки один крок до його ідеалізму — стає

згодом його окремішним і саме тому нестерпним рисом. Його всі пізніші драми „Don Carlos“, „Wallenstein“, „Maria Stuart“, „Jungfrau v. Orleans“, „Die Braut von Messina“, „Wilhelm Tell“ та нескінчені: „Demetrius“ — або тільки концептовані; „Die Herzogin von Celle“, „Gräfin von Flandern“, „Agrippina“, — розграють ся все на овиді державних сьвітів і все доторкають тих глибоких проблемів, якими стоять великі суспільні цілости. Те инша річ, що протягом слідуєчих літ — Шіллер, революціонер стає миролюбивим консерватистом. Воно іменно не змінє тої обставини, що ціла його творчість виходила все з глибин високого становища проти людства та обнімала собою цілий сьвіт.

Та хоч і яке блискуче було поведженне трагедії „Kabale und Liebe“ в Мангаймі і поза ним, то проте Дальберг не відновив контракту на слідуєчий рік, а Шіллер як передше так і тепер є жертвою письменницької нужди. Вщасливлює його правда пристрасна любов пані Шарльоти ф. Кальб (жінки одного майора, з яким не жила), але жагуча змисловість тої любови („Freigeisterei der Leidenschaft“) не відбивала ся корисно на його духовім життю. Додатною проявою в тім часі було те, що підчас свого побуту в Дармштаді мав нагоду перед тамошнім ляндграфом та ваймарським Карлом Августом перечитати 1-ший акт своєї четвертої драми „Don Karlos“ причім одержав від ваймарського князя — титул ваймарського совітника. Але те все було-би мабуть не вратувало поета від повного занепаду серед важких обставин мангаймського життя, коли-б Шіллер в 1785 р. не був нечаяно одержав із Саксонії від незнамого йому особисто Г. Х. Кернера, — з ним він тільки листував ся від 1784 р. — маючого совіт.

ника консістору в Дрезні, запросин на свобідний, тільки літературній праці посвячений побут. Шіллер, якому саме такого безжурного життя не вдалося знайти в Мангаймі, приняв по довшій надумі запросини дружної людини і користав з сього два роки, перебуваючи як гість Кернера вже то в Голіс, то в Льошвіц, то в Липську, або в Дрезні. Сі два літа свого життя він сам назвав „періодою обнови під моральним та науковим зглядом“. Воно навіть помітно читати, як поет, якого твори вже тоді славилися в цілій Німеччині, зітхає раз: „Я почувую себе болючо, як дуже я ще мушу вчити ся, як багато мені треба сіяти, щоб щось зібрати“. І під гуманним впливом Кернера, Шіллер кидається з жаром до філософії та до історії, і ті його історичні та філософічні студії стають згодом жерелом тої другої періоди Шіллерової творчости, яка вже зближається до гармонійних ідеалів його останньої періоди. Поетичний талант Шіллера одержує наукові та філософічні підстави, несвідомий творчий інстинкт наче доповняється сьвідомістю естетичних правил. Мангаймський бурлака входить так сказати межі людей і — культуризується. Чи воно одначе вийшло на користь тому первісному неокресаному жарови, який творив горючі протести Карла Моора та Фердинанда? Воно нині тяжко розсудити. Фактом лишиться те, що з полишенням Мангайму та з поступом своїх філософічних, естетичних та історичних студій, Шіллер тратить раз на все сю вульканічну безпосередність свого вислову, яка ціхувала його молодечі твори. „Don Karlos“ — а опісля „Wallenstein“ — справляють йому інколи непоборимі труднощі, він раз у раз перерабляє їх та стилізує в безконечне даних героїв. Але ся важка метода праці була-би на мою думку річею

другорядною, коли-б не ся обставина, що при-
страстне образование тої другої епохи в життю
Шіллера відбивають ся некорисно і на становищу
його до своїх побоб. Герої Шіллера в його че-
твертій драмі „Don Karl s“, сгають згодом майже
виключно величаво театральними типами. (Поза).
Вони виходять з глибин естетичних, філософич-
них та історичних теорій, а не так безпосередно
з життя, як ось сей чудовий батько Міллер, або
Ексцеленція Кальб, або пастор Мозер. Чим глибше
Шіллер образував ся, тим краще було йому ро-
бити зі своєї творчости орган сьойого естетично-
філософичного сьвітогляду — в приміненню його
до життя та людей — відтягаючи її тим самим
від того живучого сьвітогляду загалу, яким чару-
вав сей загал в перших своїх драмах. Повстаючи
в тім часі „Die Götter Griechenlands“ та „Die Künst-
ler“ се перші відгуки тої важкої ідеалізації життя
і штуки. Тому я сказав-би — хоч і як дуже німецькі
критики видивили-б ся на таке твердження — що
найглибша здача Шіллера не була драматична і що
в ньому не занастив ся ізза теоретичних студій
ніякий Шекспір — як се німецькі критики залюбки
повтаряють — тільки мрійливо-лірична, яка всякий
строго реалістичний, значить строго драматичний
згук могла почувати як сьвого рода аномалію,
від якої їй треба було освободити ся. Я вже вка-
зав на те, як Шіллер властиво з горючим про-
тестом Карла не довів (в драмі) до нічого. Який
кепський революціонер є з Фіяска. Я хочу також
сказати, що і Фердинанд властиво є безпомічний
проти того, що поборує; а і вдохновлений Поза
не доводить до нічого. Є се іменно здебільшого
в ґрунті річи ніжні ліричні душі, для яких все є або
ліричним захватом, або ліричною розпукою і тому
навіть вони — сї ще найбільш драматичні герої

Шіллера — є більш ідеалізованими подобами, як чисто життєвими. Що саме теоретичне образование Шіллера могло тільки поглибити в нім світогляд великої мрії в протиставленню до простого світогляду реального життя, те ачеї ясне. І Шіллергорячково працює від тепер над будовою того великого царства клясичної мрії про людину, яке таким дивно благородним блиском сяє по нинішній день в його духовій спалчині. Його пізнійші філософські твори як: „Über Anmut und Würde“, „Über das Erhabene“, „Briefe über die Ästhetische Erziehung des Menschen (1793)“ та ес етичні: „Über naive und sentimentalische Dichtung“, (всіх не вчислено) старають ся в зависимости від Кантівської філософії та в злучі зі стремінням епохи до ідеалу людини — на свій посіб означити досконалість людини. Правда, Шіллер лишаєть ся тут вірний великому кличеви свого часу. Свобода — внутрішня, свобода людської душі — є для нього першою умовиною її досконалости. Але коли опісля Шіллер співає:

„Vor dem Sklaven, wenn er die Kette bricht,
Vor dem freien Menschen erzittert nicht“ —

то бачить ся вже виразно, як поет віддаляєть ся від революційних кличів своєї першої періоди, та над звалищами париського коголівства буде царство вічної суспільної гармонії, обусловленої внутрішню досконалістю одиниці. Я думаю тому, що з покиненням Мангайму родить ся людству властивий Шіллер, той творець ідеально подуманих світів, які він наче свідомо протиставив страховищам французької революції.

Той — так сказати оптимістичний зворот — (в його творчости) „Lied an die Freude“, інтересний для нас тим більше, що властиво зовнішні

обставини його життя не поліпшили ся на стільки, щоб можна говорити про справдішню вигоду життя. Кінець кінців треба було попрощати Кернера і Шіллер в 1787 році рішаєть ся на важкий, але важний крок: удаєть ся до Ваймару, того осідка Муз, де князь був покровителем всякого справдішнього талану. Шіллер не завів ся. За протекцію Гетого він дістає катедру історії в Єні, на разі безплатно, опісля одначе на просьбу Шіллера датовану князем пенсію в сумі 200 талярів. Що за дивний перехід! Від бідного, по чужих домах блукаючого журналіста — до професора університету і то в Єні! Як історичну працю Шіллер вправді мав вже за собою: „Geschichte des Abfalls der Niederlanden“. Опісля прилучуєть ся до того історія трийцятьлітньої війни (Geschichte des dressigjährigen Krieges) та поменші історичні нотатки. Одначе в коротці в 1791 р. занедужав Шіллер так тяжко, що розпущено вість про його смерть, коли-ж повернув до здоровля, радо повитав ласкавий дар шлезвіцького князя Фрідріха, який на вість, що Шіллер жиє за посередництвом данського поета Баггезена та міністра Шіммельмана визначив йому на три роки пенсію в сумі 1000 талярів річно. Для Шіллера було се добродійством тим більше, що в р. 1790 він оженив ся із Шарльотою ф. Ленгефельд ізза чого і треба йому було журити ся не тільки естетичними питаннями. Незвичайно щасливе домашнє життє його позволяло йому вправді і попри обовязки подруга та батька жити цілком для штуки, але драматична продукція (Валенштайн) іде пиняво, а до того університетські заняття забирають йому найдорожший час. Тим то і зрозуміємо, чому Шіллер одержавши пенсію шлезвіцького князя, вибираєть ся в подорож (Карльсбад, Ерфурт-

Дрезно, є у родичів у Людвігсбургу та в Штутгарді) та щойно в 1794 р. вертаєть ся до Єни.

З тим роком зачинаєть ся той величавий розцвїть його творчости, який мав в історії німецького письменства сотворити епоху справді класичної краси. Щойно тепер Гете та Шіллер стають працювати разом та зближають ся до себе. Досі Гете не мав надто великого поняття про Шіллера, добачаючи в нїм всі ті признаки „бурливої геніяльности“, від якої так вмивав руки в Італії. Але коли з нагоди проєктованого Шіллером співробітництво Гетого в журналі „Horen“, що його задумав видавати Шіллер, оба мужі пізнають ся ближе, то Гете стрічає в Шіллера стільки зрозуміння для себе, що ваймарський аристократ не жахаєть ся разом з автором „Räuber“ стати до спільної письменницької роботи. Опроче Шіллер сам дозрів бистро, що мрійливий ідеалїзм його власного сьвітогляду, а строгий реалїзм Гетого були властиво двома окремішними для себе сьвітами. Та проте треба сказати, що покров Карла Августа та приязнь Гетого пособили Шіллерови принайменше цілком віддати ся письменницькій роботі, бо в недовзі його університетські виклади оголошувано вже тільки для форми. За те Шіллер, мов втомлений дотеперішною драматургією та філософією, звертаєть ся опять з цілою енергією до найвизначнішого, що нам лишив, до чисто-ліричної творчости та наче з радостью витає її в „Macht des Gesanges“ і „Pegasus im Joche“. Повстають чудові своєю питьомо Шіллеровою синтезою життя такі поеми як: „Der Spaziergang“, „Das Ideal und das Leben“, „Ideale“, „Die Würde der Frauen“, „Das verschleierte Bild zu Saïs“ і багато поменших віршів, з котрих одначе і найменший яснїє перлиною глибшої гадки про життє.

Поваживши ся в р. 1796 в злуці з Гетом на генеральну зачіпку всіх визначнійших письменників тоїшньої Німеччини („Хеніен“ — збірка зїдливих двостихів), Шіллер перекидаєть ся в слїдуючому році на поле баяд і творить швидко цілий їх ряд. Саме те, що нинї становить із за своєюго світогляду необхідну частину гімназіяльного образования нашого ученика. („Der Taucher“, „Handschuh“, „Ritter Toggenburg“, „Der Ring des Polykrates“, „Die Kraniche des Ibykus“, „Der Gang nach dem Eisenhammer“), долучуючи до них протягом літ 1797—1803 ще: „Der Kampf mit dem Drachen“, „Die Bürgschaft“, „Hero und Leander“, „Kassandra“ та „Der Graf von Habsburg“. Але і драматург в н м будить ся вкінци до енергічної творчости. В р. 1799 Шіллер викінчує імпазантну трїлогію „Wallenstein“, а її всі три части виставлено у ваймарськїм театрі з таким поводженнєм, що не тільки публика, але і актори не могли повздержати ся від сліз. Правда — колишній революціонер голосить у „Валенштайнї“ тільки строгу мораль непорушимого суспільного ладу і Валенштайн гине як жертва своєюго злочину, так як у всіх дальших драм х все тріюмфує законна власть, або те, що є законом в природї. Але маєстатична, тільки Шіллерови пильома краса слова і повага його гадки, обнімаючої все цілі овиди істновання, запевнюють його драмі здаєть ся ще на довгий час одно з найповажнійших місць в драматичнїм репертуарі людства. Як драм тург Шіллер доходить вкінци до незвичайно інтересного ведення акції, до дуже переконуючої характеристики дієвих осіб та творення справді грандіозних драматичних настроїв, а ті прикмети в злуці з одиноким в своїм родї чаром його бесїди все-ж таки велють нам забути, що сї герої його се більш вдохновенні витвори штуки, як правдиві подоби життя.

Щойно в останній (скінченій) зі своїх останніх — вже передше вичислених Шіллерових драм — у „Wilhelm Tell-і“ (1804) Шіллер надихує нас чимсь в роді того первісного молодечого жару, який горів в перших, трьох його драмах. Тут є справді реалізм життя і людина та повертає великий клич століття: Свобода. „Maria Stuart“ (1800), „Jungfrau von Orleans“ (1801), а головню „Braut von Messina“ (1803), — се більш чудова романтика, як справдішні малюнки людської душі. Творячи ці драми Шіллер іменно був вже на тих вершинах своєї ідеальної мрії про людину, з яких дивив ся на наш сьвіт творячи в р. 1800 сю найхарактеристичнішу для себе „Das Lied von der Glocke“. А у нїм лірик сильніший був як драматург. І в своїй ліриці — якої вибір тут слїдує — лишив він властиво те все, що найважнїйше мав нам сказати. Важкі досьвіди його молодости та надмірна праця пізнїйших літ знищили вневдовзі його вже з природи хитке здоровлє. Коли Шіллер в р. 1799 переселив ся на сталий побут до Ваймару, то він вже був смертельно недужа людина. Згляди князя та близькість Гетого причинювали ся що правда богато до злагодження його життєвих обставин. Поет міг навіть купити собі власний дім у Ваймарі. Останні його драми виставлено з великим поводженнем не тільки у Ваймарі, але і у Липську, де він дожив того, що публіка, при його виходї з театру повитала його торжественним відслоненнем голов. Та коли в р. 1804 він одержав з берлінського королївського двору зазив, переселити ся до Берліна, та стати тут надворним поетом з платнею 3000 талярів річно, то Шіллер все-ж таки спершу удасть ся там та захоплений поводженнем своїх драм в Берліні роздумує серіозно, чи лишити йому так дорогий його

серцю Ваймар. Не лишив його одначе, мимо того, що становище його у Берліні було-б матеріально о много краще. Опроче Ангел Смерти вже розпостирав над ним свої вічні крила, бо великий поет в рік опісля, дня 9. мая, 1805, кінчить своє горесне, та проте побідоносне життє.

IV.

Я сказав на початку того нарису, що коли задача великого поета в тім, щоб він у своїх творах зберігав те найкраще що називаємо сьвятощами нашого життя, то саме Шіллер є так сказати символом поета взагалі. І я вказав передо всім на той час, з якого лона вицьвітає його поезія, та звернув увагу на його пристрастну боротьбу за права людини. Значить — боротьба за сьвятощі нашого життя — бо ж і право людини в нас, се одна з тих сьвятощів — була дана часом. І Шіллер з пожервоуванням свого власного життя боронить тих прав людини в перших своїх драмах. Але вже катастрофа його першої, найбільш революційної трагедії показала нам, що в ньому не тільки було зрозуміннє для одного клича даної епохи. Ми знаємо іменно, що хоч французькі революціонери зачислили Шіллера з приводу свободолюбних стремлінь його перших драм до почесних грожан нової республіки, то Шіллер з відразою висказав ся про них, називаючи їх катами. Він хоч благородний революціонер думки, жахав ся перетворення сьвіта нагальною силою, ділами окривавленого варварства, жахав ся творити инший суспільний лад та иншу життєву релігію над сю, яка з давен давна була в людській душі, і він не бажав нічого, тільки повороту людини до того погідного стану, де

справедливий монарх є батьком своєї держави, а благородний муж батьком своєї родини. Він бачив цілу велич і красу життя саме в стремлінню до удержання погідної гармонії в суспільстві, основуючи його на ідеально понятій родині, як найголовнійшій підставі всякого суспільства. Тому коли Вольтер накликавав: „Геть з церквою!“ — Шіллер наче відповідав йому: „Вернімо знова на лоно нашої найглибшої совісти“. А коли Руссо накликав: „Геть з королями та з тряхлим суспільством“ — то Шіллер осуджував тільки несправедливого монарха та недостойне суспільство. Йому, як і французьким філософам щастє людини було найвисшим ідеалом. Кілько-ж то разів він сьпіває про щастє! Не про своє, бо в нього не було дару висьпівувати свій власний біль та свою власну радість, тільки про щастє людини. Находив він його не у топтанню законів, не у безконечній свободі, не у визволенню від того всього, що життє наше несе нам як вікові традиції, а саме в пошані того всього, що вселюдська душа перед нами почувала як конечність нашого життя. Він — як ніхто другий з великих поетів — почував з дивною силою сю якусь несьвідому потугу над нами, яка велить нам бути добрими в інтересі цілого людства. Шіллер не є сьпівцем якоїсь одної, точно означеної релігії. Він промавляє до нас як філософ, не як проповідник. Йому іде о красу людини і красу життя, а не про її засьвітову судьбу. А про те, він, як по нїм Шопенгавер стрічаєть ся на вершинах своєї думки з тим могутнім словом: відреченнє, яке ось найкраще вчить нас доходити до сьвятости душі. Шіллері баляди майже всі є основані на тій філософії відречення. Побідоносний герой в „Kampf mit dem Drachen“ досіль не є вповні героєм, доки

не зміг поконати себе самого та доки не повинувався жорстокому приказови князя. Нурець в „Taucher-i“ гине тому, що він не покорився тому Провидінню, яке спасло його раз зі страшних нуртів моря, тільки ставляючи себе на рівні з вічними силами у природі, визиває їх опять гордовито до бою. Ось „Der Graf von Habsburg“ набирає в наших очах щойно тим справді королівського блиску, що не жахаєть ся покорити ся простому священникови, а Дамом в „Die Bürgerschaft“ аж тоді почуває цілу розкіш правдивої приязни, коли бачить, як його друг не жахаєть ся в ім'я дружби відречіти ся життя. І яку небудь баляду Шіллера возьмемо, всюди бачимо сю утаєну потугу життя, яка домагаєть ся справедливости, скажімо щастя за досконале в нас, а горя за те, що в нас немічне, або гордовите, або злочинне. („Der Gang nach dem Eisenhammer“). Правда — Шіллер не все є послідовний у розведенню тої глибокої думки. Іноді саме оповіданне, сам опис забирає в нього за багато місця, або подавляє таки гадку і ми не все в силі схопити того висшого зміслу його казки. Так ось трагічна вина Полікрата не конче ясно зарисовуєть ся. В тім щастю, яке так обильно сиплеть ся йому в руки, за мало для нас особливої провини людини. Воно надто чути грецьким сьвітоглядом. Так само мало вражає нас ся вина і кара, яка є в „Die Kraniche des Ibykus“. За довгий є опис змія і боротьба з ним в „Der Kampf mit dem Drachen“. О много більше співчуття для героїв як пошани для відвічної справедливости почуваємо читаючи „Hero und Leander“. Баляда Шіллерова є за сильно анегдотична, вона не може що до ідейности, рівнати ся з такими, як Гетого: „Die Braut von Korint“ або „Gott und Bajadere“. Але саме в тім її анегдотичнім характері

лежить її окремішність, і він то робить її так любовою лектурою нашої молодости. Вона промавляє до молодих душ як казка, і як всяка казка вражає молоду душу непорочною ідеєю вічної справедливости. Бо Шіллер не хотів вчити нас якоїсь цілком нової релігії. Він — як се показує найкраще його балада і його ціла лірика — хотів зберігти тільки сю релігію життя, якою стояло людство в найкращих своїх епохах. Тому він так тужить за досконалістю Гелена та за тим самовідреченням, яке піднесло модерну людину понад поганський сьвіт. Тому такими незабутніми словами малює в „Das Lied von der Glocke“ щастє гармонійного суспільного ладу та родинного життя. Мати, батько, любкя, жінка, дитя, закон, власть, Провидінне праця, як дуже те все опромінене якоюсь просто символічною красою, яке те все у Шіллера достойне, глибоке, сьвяте! Воно правда інакше є часом в життю. Шіллер не все дивить ся з вершин справдішнього ідеалу і тому буденщина в його ліриці набирає чудових красок вимріяного сьвіта. Він опрокинув революцію і в „Das Lied von der Glocke“ і „Der Spaziergang“. І воно може немодерне в нього те опрокидуванне неспокійного революційного духа, який для нас є тільки жерелом поступу, а якого він сам колись боронив у мангаймських драмах. Але в тім Шіллеровім обожанню раз усталеного суспільного ладу — нема ніякої мертвечини. І він прославляє поступ, тільки, що в нього поступ зачинаєть ся так сказати від покори. Від пізнання того, що в нас самих є недосконале. І він вчить людину видосконалювати передовсім себе самого. Осьтут є і глибоке етичне значінне його творчости. Тим вічним постулятом виблагороднювання нас самих — він мимохіть виблагороднює свого читача. Ще й нині!... Бо

рідко подибати такого другого поета, який був би так все і всюди учителем життя, як він. Тому то Шіллерови так трудно в ліриці бути тільки співачком хвилі. Заспівати ось таку пісню про очи любки, або про її поцілувки, як пр. Гете, або Гайне, Шіллерови не личить. Він жрець. Він дивить ся на цілий свѣт — як йому спинити увагу на марній прояві хвилі? Тим то і поясняєть ся, чому його перші любовні вірші до згаданої Ляури, такі страшно переладовані фільзофією любови. Бо ось він вчить любку, як треба розуміти найглибше єство любовної туги („Melancholie an Laura“). В ліриці Шіллера переважають все загальні теми, щось, що є не тільки почуванням поета, але почуванням людства. Дивімо ся тільки на наголовки: „Die Kindesmörderin“, „Die Grösse der Welt“, „Der Freundschaft“, „Elysium“, „Der Flüchtling“, „Der Triumph der Liebe“, „Das Glück und die Weisheit“, „Männerwürde“ і други.

Те вже в його найраншій ліриці. А опісля се універзальне становище поета проти життя тільки поглиблюєть ся. Висказ чистого особистого почування в його ліриці дуже рідкий. Ось хиба „Die Resignation“, „Der Pilgrim“, „Des Mädchens Klage“, „Der Jüngling am Bache“ та з певного згляду „Die Ideale“. Мальованне природи як такої здебільшого невдатне („Der Abend“). Шіллер як лірик щойно почуваєть ся, коли він промавляє до артистів про задачі їх звання („Die Künstler“), або коли розважає чотири епохи свѣта („Die vier Weltalter“), або говорить нам про достоїнство жінки („Die Würde der Frauen“), або вчить нас розуміти ідеали творчого життя („Das Ideal und das Leben“). Тут він є повним паном свого слова, бо те слово все там, де іде о висказ великої гадки, набирає в нього такої сили, такої царської краси, що всякий пере-

клад є безсильний проти оригіналу, Шіллер не дасть ся перевести. Він сотворив такі, тільки йому властиві гармонії поетичного слова, що треба його читати в оригіналі, щоб зрозуміти вповні той чар, який пливе від того імени: Фрідріх Шіллер. Се чар самотнього в своїм роді маєстату людського слова. Те Шіллерове слово стає тому з певного згляду проклоном його трагедій, бо ми почуваємо зараз, що такими — скажім — сімфонічними звуками ніяка людина не говорить, хіба поет. І тому Шіллерова драма в порівнанню з його лірикою все буде мала в собі щось грандіозно-штучне, все буде робити вражінне чогось неправдиво — ідеального, підчас коли його лірика, значить фільзофічна лірика, бо те є її признакою — є найправдивішим висказом Шіллерової душі. Ось „Jungfrau von Orleans“ або „Die Braut von Messina“ стоять вже тільки своїми ліричними вкладами і ті є тут просто захоплюючі. А що Шіллер в своїм пізнійшій віці так радо надає драмі ліричний характер, то се мені доказ на те, що форма ліричного пеану була найглибшою признакою його генія — і я ще раз хочу сказати, що не житте та фільзофічні студії забили в Шіллері німецького Шекспіра, тільки могутній Шіллер-лірник прийшов скоро до себе по Шекспірівським одурі та мимохіть зволив себе сам з небезпечних оков англійського титана. Але ся дикція, яка в устах його драматичних героїв робить вражінне силуваної великої фрази — ся дикція перекоує нас зовсім, коли поет говорить сам, коли він виступає як лірик в цілій красі свого слова та думки. Тим то є він символом поета взагалі не тільки ізза того, що накликує нас дивити ся на житте як на сьвятість, яку маємо зберегти та видосконалити, але ізза тої штуки володіння людським словом, яке в нього

являєть ся мов вперве у властивім своїм звуці, змісті та красі. Його перекладчики знають добре ті його легкі ідеальні рими, які такі божевільні труднощі справляють у перекладі. Шіллеровий вірш може сказати про себе словами Ліра: в кождім слові архітвір. Що при тім геніяльнім талані Шіллера до римованої бесіди в нього иноді (як „Die Künstler“) ті рими сиплють ся просто осліплюючими струями, то прецінь я не хотів-би добачати тут тої фразеології, яку конечно личить добачити всякому, кому не подобаєть ся в Шіллера його строге слово про конечність власного закона у собі. Шіллерові фрази дадуть ся чудово контролювати що до їхнього внутрішнього змісту і все покажеть ся, що кожна з них мала нам щось сказати.

Так в злуці з тою божественною красою Шіллерового слова і в злуці з тим, що сказано про універсальність його думки та про того не-свідомо-релігійного духа цілої його творчости, я повтаряю, що творчість Шіллера, головно її лірична група, се ще нині в 100 літ по його смерти окремішний для себе сьвіт, який може тому так промавляє до дитини у нас, що колись Шіллер назвав дитину найблагороднішим органом почування. Може бути, що кінець кінців дитина в нас виростає та стає любити ті великі диссонанси життя, яких Шіллер так бояв ся. Може бути, що другі поети, з'ображуючи всі сторони людської душі велять нам глибше дивити ся на людину і на сьвіт. І можливо, що сьвіт не стоїть виключно стремлінням до досконалости. Що в нас є потуга злого, яка домагаєть ся свого права в сьвіті. Але коли ми захоплені тим могучим демоном правдивого життя згадаємо з тугою безжурність нашої мрійливої молодости,

тоді наші очі звернуть ся мимохить і на сього великого співака вічно благородного в людині і ми все, хоч на хвилю з розкошею опинимо ся в с'яючій сьвятині його штуки так, як ось виходимо глянути в непорочний блакит весняного неба, або віддихнути чарівним воздухом літньої ночі.

Львів, в грудни 1913 р.

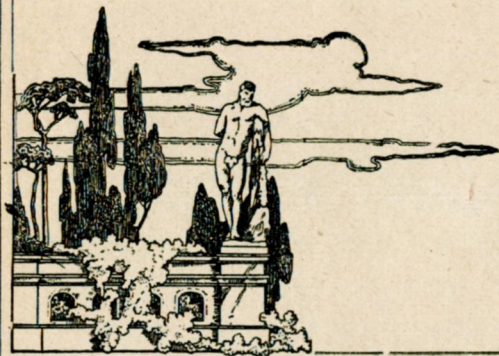
Остан Грицай.

I.

ДРІБНІ ПОЕЗІЇ.

1. ПРОЩАННЄ ГЕКТОРА.

1780.

Андромаха.

Не хапайсь, мій Гекторе, до бою,
Де Ахілль кривавою рукою
За Патрокля жертви скрізь кладе.
Хто наставить наше немовлятко,
5 Спис навчить тримати, коли батько
У Оркус безрадістний піде?

Гектор.

Друже мій, неси блискучу зброю,
Не тримай, я мушу йти до бою,
На раменах в мене Іліон.
10 Боги хай панують над тобою —
Згину я, але вратую Трою;
Злучить нас в Еліз'юмі Харон!

Андромаха.

Я не вчую згук твоєї зброї,
Сумно меч лежати-ме в покої
15 І Пріяма зникне славна кров.
Ти підеш туди, де дня немає,
Де Коціт в пустелі лиш ридає.
В Леті втопиш ти свою любов!

Гектор.

Всі думки і всі мої бажання
20 Я втоплю у Леті, та кохання

Смерть сама звідсіль не забере!
Лютий вже гукає під мурами,
Дай меча, не мий його сльозами,
Гектора кохання не умре!

Переклав О. Черняхівський.

---

2. БРУТ І ЦЕЗАР.

1780.

Брут.

Привітайте, тихії долини
З Римлян всіх останнього в полях,
Од Філіппі, де юнацтво гине,
Тягнеть ся мій повний горя шлях.
5 Кассій, де ти? Чуєш, Рим загинув,
Римляне у січі полягли,
Брутові, товаришу, без Риму
Місця вже немає на землі!

Цезар.

10 Хто се там? Який непереможний,
По горах блукає навманя?
Мовчазний, величний, подорожний,
Римляна, либонь, вбачаю я?
Сину Тибре, звідки ти? Скажи но,
15 Чи стоїть ще гордий Рим наш там?
Риме мій, самотня сиротино,
Більш тобі вже цезаря не дам.

Брут.

А, це ти, проколотий мечами!
Хто тебе прикликав до життя?

20 Не жалкуй і не глузуй над нами!
Геть назад, у пащу забуття!
На Філіппі вівтарі залізнім
Ще курить остання волі кров.
Брут умер; у бойовищі грізнім
Гине Рим і не повстане знов!

Цезар.

25 Ох, тяжкий твій меч, мій друже милий!
Бруте й ти?... Невже-ж і ти?... І ти?
Сину, це твій батько був, сьвіт цілий
В спадщину тобі мав перейти.
30 Римляне, найперший над братами,
Бо втопив у груди ті ножа.
Ну-ж, кричи од брами і до брами:
„Брут тепер найперший над братами,
Бо загнав у батька він ножа“.
35 Зрада ця трима мене що хвилі
Біля Лети й Стиксу, памятай!
Ну-ж, стернику чорний, знов на хвилі,
Од землі хутчійше одпихай!

Брут.

40 Батьку, стій! У цілім сьвіті білім
З всіх людей єдиного я знав,
Що рівняв ся Цезарю на силі,
І його ти сином називав....
Тільки Цезар Рим міг зруйнувати,
Тільки Брут міг Цезаря звести!
Брут живе, — то Цезарю вмирати.
45 Одступись, — тобі ліворуч йти!

О. Черняхівський.

3. АМАЛІЯ.

1780.

Наче янгол із осель Вальгали
Милий був, юнацтва краший цвіт,
А в очах його хороших грали
Хвиль блакить і сонця ясний сьвіт!

5 Поцілунки ті знадні, щасливі!
Полум'ям займали ся уста
І зливались душі в райськiм сьпiвi
І росла гармонія сьвята.

10 Пал, вогонь, кохання дивні чари,
Мить сьвята, шалене забуття,
Все плило мов збуреніі хмари
Круг коханців — небо і земля.

15 Зникнув він, даремні всі зітхання;
Вже нема до щастя вороття!
Згинув він, і зникли всі бажання,
Вся краса, всі радощі життя!

О. Черняхівський.

4. ВЕСНІ.

1781.

Вертаєш знов, красуне сьвіта,
В природі твориш диво див:
Розстелюєш килими цвітів
По всіх просторах лук і нив.

5 Воскресла ти в красі відвічній
І всіх єднаєш тим чаром,

І все тебе з душі витає —
До всіх ти ласкава добром.

10 Наврочилась мені, княгине!
Бо чар дівчатка мене врік;
Любов моя і днесь сіяє,
Як сьвіжо цвила і вторік.

15 В квітки твої вінчав я любку
Її головку я красив...
О дай - же знов квіток для ньої
З широких царства твого нив.

20 Бо знов прийшлась, красуне сьвіта,
Знов людям любові несеш;
Луги вбираєш в безліч квітів —
Серцям спокою не даєш....

Володимир І. Масляк.

5. МІННІ.

1781.

Чи то сон? зір тьма вкриває?
Мрака на лице паде?
Мінна йде, мене минає
І не пізнає мене?
5 Сперши ся на дурнів, пишно
Має віяльцем вона;
Йде спісиво і розкішно —
Ні! не Мінна се моя.

10 На брилі так гордо перця
Віють ся — мій дар, гай - гай!

Бинди, хилять ся до серця,
Кличуть : „Мінно, пригадай!“
Сам плекав я квіти тії,
Що красять їй коси й грудь ;
15 Бреше грудь і брешуть вії,
А ті квіти — ще цьвітуть !

Йди в кружку пустих коханців
І забудь мене, прошу !
Лести ти здалась обманців !
20 Геть ! тобою я горджу !
Йди ! до тебе гідне чести
Серце било ; ах, воно —
Досить сильне біль той знести,
Що для гайдуря жило.

Красота тебе згубила
І твій вид ! — стидай ся ти !
Завтра вмре той блиск до ціла,
Зронить вид свої листи.
Ластівки, що в яри люблять,
30 Втікнуть — лиш подме зима ;
Так коханці шлях загублять,
Друга - ж ти збулась сама.

От уже в краси руїни
Йдеш самотня без товпи,
35 Зір звернувши на картини
Літ весняних, — плачеш ти.
Ті, що з завистю любови
Поцілунків прагли, — їх
Виджу, як сичать з обмови
40 Старощам твоїм на сьміх.

Так тебе краса згубила
І твій вид ! — стидай ся ти !
Згине той твій блиск до ціла,

45 Зронить вид свої листи.
Га! тоді я глумом гряну
В тебе! Глумом? Ні, чи-ж пак?
Гірко я ридати стану —
Над тобою, Мінно... так!

Дмитро Йосифович.

6. ЩАСТЕ І МУДРІСТЬ.

1781.

З любимцем щасте посварившись,
До мудрости мерщій біжить:
„На, всі скарби!“ мовить вклонившись,
„З тобою хочу в дружбі жить.

5 „Багацтво, шати, — всього досить
Од мене, як од нені, мав,
А він одно знай — більш все просить,
Ще і скупенькою прозвав.

10 „Сестрицю, будь моя другиня,
Горюєш як, не дай-же Бог!
От з золотом тобі повна скриня,
Тай вистарчить на нас обох.“

15 Всьміхнулась мудрість бліднолиця,
А в очах сьвітить ум і міч:
„Побіг любимчик твій втопить ся,
Біжи, спини, — од мене-ж пріч!“

Цезар Білило.

7. ВЕЛИЧ СЬВІТА.

1781.

Що творчий дух його із хаосу підняв —
Крізь той надземний сьвіт я в леті вітру гнав;

До хвиль всесьвіта краю

Я причалить гадаю,

5 Закинуть якір, де вже легіт не шумить,
Граничний камінь там сотворення стремить.

Я вздрів, як молодії зорі воскресли

І тисяч лїтним ходом по небозводі йшли

І бачив, як стреміли

10 До забликових цілій;

Блукаючий мій погляд кинув я в проствір

І я побачив ті простори вже — без зір.

Там де царить „ніщо“ заґріти маю лет,

Прямою сьмілівійш у леті сьвітла гет —

15 І небо помрачене

У хмарах попри мене,

Сьвітів системи, повінь — струя від

За соняшним мадрівцем пруть у слід.

Диви! самотний подорожник ось гряде

20 На зустріч: „Путнику, чого шукав осьде?“

„До його сьвіта краю

Шляхи свої звертаю!

Пливу туди, де вже і легіт не шумить,

Граничний камінь там сотворення стремить!“ —

25 „Постій! — за мною безконечність лиш одна!“

„Постій, пливеш дарма — за мною те-ж вона!

Знизи ся, повна суму
Вірлинна думо!
Фантазіє, сьмілива мореплавко ти,
30 Тут з'неохочений свій якір запусти!“

Сильвестер Яричевський.

8. БОРОТЬБА.

1784.

Дарма боротись так невпинно
Бо велитенських сил нема;
Охоту: жити все невинно —
Зломила пристрасти жажда.

5 Хоч кляв ся я безгрішним стати,
Боротись годї з тим огнем —
Вінець чеснот личить зірвати...
Се-ж й так безвартний діядем!

10 Любов моя — велике право;
Я кпю з усіх чеснот вінців.
Щасливий хто в життя темряві
В обіймах розкоші омлів.

15 Та, хоч червак зачне роботу
І непорочний знищить цвіт,
Горяча похїть всю турботу
В безмежне щастє змінить сьвіг.

Покинь-же, любко, всі вагання;
Тим лиш збільшаєш мою страсть —

20

Життє вже кращого кохання
Мені ніколи більш не дасть.

Судьба гріхом сповила волю
Хоч я невинним жить бажав,
Потіха в тім, що за тобою
Чеснот моїх вінець пропав.

Володимир І. Масляк.

9. ЗАКРИТИЙ ОБРАЗ У САІСІ.

1795.

- Один юнець, щоб згагу знання вгонобить,
Подавсь до міста Саіс у Єгипті
Збагнуть жреців таємну мудрість.
Хоча й тямучий й кебетливий був,
- 5 І вже чимало розумом довідавсь,
А все-ж невпинно до науки рвав ся.
Було, як хлопця Ерофант спинить.
Так той йому: „що варт увесь мій скарб,
Коли усім я знаннем не владаю?
- 10 Хиба бува' всезнанне менше, більш?
Чи істина твоя, як щастє,
Для кого більша, а для кого-сь менша? —
Дарма, що є вона єдина й неділима!
Ти викинь з грайности один лиш тєн,
- 15 Або з веселки хоч єдинний колір
І все, що з них останеть ся — нікчемне,
Краса гармонії і фарбів зникне!“
Оттак тихенько гомоніли в двох
В самотній круглій горниці вони,

- 20 Де величезний і таємний образ
Серпанком вкритий, парень з'гледів.
Здивований, він вчителя питає:
„А що се тут закутано стоїть?“....
— Се істина“, — оддав той. — „Як? .... Її
- 25 Я тільки і шукаю, і від мене
Під накривом захована вона!“
— За се ти в Бога прав, відмовив жрець.
„Ні один смертний, заповідав Він,
Не з'дійме накрива без мене.
- 30 А хто нечистою рукою сам
Запретний рушить і сьвятий покров,
То сей, рече“... — „Що?“ — „Істину той вгледить“..
— „Мені, се дивно слухать, а ти сам
Ніколи ніби накрива не рушив?“ —
- 35 „Ніколи! І ні разу навіть не зазнав
Спокуси“! — „Не втямки мені! Коли-б се
Мене від істини лиш одділяв серпанок,
„Та, ще й заказ!“ — укинув слово той.
„Синочку мій, важкійший, ніж гадаєш ти,
- 40 Сей накрив, він лиш на руку легкий,
А для душі він дуже є важенний.“

Засмучений пішов юнець до дому;

Од згаги знання він рішив ся сну.

Розкинувшись, лежить він в ліжку

- 45 І мов в огні пала': схопив ся раптом

І мимоволі тишком він пішов

До храму. Швидко й легко зліз на стіну,

І сьміло сплигнувши до долу,

В покої круглім опинив ся.

- 50 Стоїть, як остовпілий, в серці страх,

Кругом його жахлива, мертва, тиша,

І тільки од ходи його луна'

В таємних стінах гомінка гучить.

- В віконце бані блідий місяць
55 Промінне срібне сипле в храм, —
Страховище немов-би справді Бог,
Закутане довженним покривалом —
Та постать в п'їтьмі с'яєвом горить.
Непевно він до ньої підступив,
60 І хоче вже відважливо торкнуть святиню,
Як вдарить його в груди, мов огнем
І геть одкинуло незримою рукою.
„Нещасний ти, що робиш се“ пита
В нутрі його якийсь-то рідний голос,
65 „Чи спитувать збажав ти божество?
Нї один смертний,“ мовило воно,
„Не зрушить сього накрива, се тільки
Спроможусь я!“ І не рекли його уста:
„Хто здійме сей серпанок, — істину угледить.“
70 — „Нехай що хоч за ним, здійму його!“
Він гучно скликнув, — „хочу зглянуть!“ —
„Зглянуть!“

Глумливо оддає йому луна...

- Сказав і покривало вмить одкрив...
„І що-ж,“ питаєте, — „він там угледїв?“
75 Не знаю се.. Зомлілий і блідий
У ніг богинї навзнак він лежав.
Про те-ж, що там він вгледїв і дізнав ся,
Уста його по вік мовчали...
На вік минулись радощі і жарти,
80 Тяжка нудьга звела його в могилу....
„О горе,“ — він варнуючи, казав
Цікавим, що допитувались в його!
„О горе,“ істину дізнавши через гріх,
Вона ніколи щастя їм не дасть!“

Цезар Білило.

10. ПОДІЛ ЗЕМЛІ.

1795.

„Беріте сьвіт!“ — людям Зевес великий
Гукнув з небес: „тепер він ваш — беріть!
Даю його вам в спадщину на віки,
І ви його як брата поділіть!“

5 Хто руку мав, — біжить усяке брати,
Сипнув народ по всіх землі кутках;
Мужик узяв лани, почав орати;
Метнувсь панок стріляти по лісах.

10 Загарбав піп старі смачнії вина,
Вхопивсь купець свій крам мерщій тягти;
„Десята тут мені з усіх частина!“
Король гука й замкнув шляхи, мости.

15 І ось, як все на сьвіті поділили,
Прийшов поет з далеких десь країв;
Поглянув він; — все люде захопили,
Все має скрізь уже своїх панів.

20 „Невже-ж оце я сам зоставсь забутий,
Я, сей, хто твій вірнійший, боже син?“...
Гукнув поет з жалю й лихої скрути
І впав перед престолом божим він.

— „Як згаяв час у мріях ти, — зо мною
Не спречайсь!“ — йому сказав Зевес:
— „Де-ж був як сьвіт тут ділено?“ — „З тобою“ —
Поет сказав — „я був серед небес.“

25 „Мене всього привабив, боже милий,
Твій вид сьвятий і сей небесний сьпів...“

Прости мене: з небесного сп'янілий,
За ним земне своє я загубив!“

— „Ну,“ — бог сказав, — „ я все віддав на сьвітї,—
30 Вже не мої базар, поля, гаї,
Як схочеш-же зо мною в купі жити,
То йди сюди, у небеса мої!“

Борис Грінченко.

11. ПЕГАЗ У ЯРМІ.

1795-

На кінський торг — відай у Гаймаркет,
Де продадуть вам інші річи навіть —
Привів був раз голодомор-поет
Коняку Муз, ціну за ньюю править.

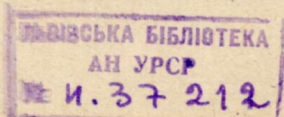
5 Тай гучно-ж гіпогриф заржав,
Пишалась буйно величня порода,
І всякий з дива тут ставав, казав:
„От, славний, царський звір! — І тільки шкода,
Що вид його стрункий поганяць крила!
10 Найкращий віз почтарський він здобив-би.“
І расу те-ж рідку юрба славила;
Та хто там воздухами повозив-би!
Ніхто не радий гріш кидати марно.
Та, зважив ся в кінци один пахтяр.
15 „Лиш крила,“ — каже „висять без хісна нездарно,
Та їх звязати-б чи притяти гарно —
Тоді коняка повезе й тягар!
Віджалую тих двацять фунтів сьміло.“
Продавець рад, що удаєть ся діло,
20 Прибив на згоду. „Ну беріть щасливо!“
Іван за добич і махнув що живо.

Шляхотний зьвір вже тягне віз;
Як зміркував незвичний він тягар,
То гнати став, летіти забажав до хмар,
25 А благородний гнів у нього в груди ріс
І він візок над пропасть геть звернув, заніс.
„Гаразд,“ дума Іван. „Та де-б я віз повірив
Зьвірюці біснуватій? Досьвід маю;
Возити-му я завтра пасажирів,
30 То запряжу тебе в підводу з краю.
Брикайло вистарчить за коней пару,
З літами-ж дикість звіть ся у хмару.“

На початку йшло гладко. Коник легкокрилий
Бадьорить крок шкапин і віз летить стрілою.
35 Та що се знов? Застрягши оком — головою
У хмарах, землю бить копитами шо сили
Незвичний, він нехає слід коліс помірний,
Природі могутнійшій вірний,
Перебіга поля і мокрі болота;
40 Ціле тягло той задур огортає,
Ні крик не помага, не здержує узда
І подорожніх острах обіймає;
Нарешті віз розтрясений, розбитий
Спинив ся на стрімкій горі, як вритий.

45 „Се, бачу, щось тобі несамовите!“
Чудуєть ся Іван великим дивом.
„Нічого тут уже хиба робити
З оттим конем химерним, юродивим, —
Як трудом, голодом по трохи поморити.“
50 І заким три дні промайнуло, божий кінь
Ізвівсь на худяка і став як тїнь.
„Оттак йому!“ — кричить Іван. „Ну, патиком
І запрягти до плуга із кріпким биком!“

55 Сказав, зділав. І в плузі, в поході сьмішньсму
Побачив сьвіт крило-коня й бика при ньому.

Нерадо гриф ступа і напинає силу,
Летів-би по старому в небо лазурове —
Дарма! Сусід ступа повагом так похило,
І Фебів верхівець скоряєть ся бикови!
60 В кінци, знеможений, тяжкою боротьбою,
Зникає міць з усіх суставів тіла
І божеська коняка, зломана журбою,
Паде на землю в порох обімліла!

„Проклятий скот!“ кричить Іван у гніві,
65 Падуть побої, голосна знаруга.
„Ти неспосібен поорять на ніві!
Адїть! як ошукав мене драбуга!“

Як під бичем там стугонить коняка,
Спішить туди веселий знаць юнака,
70 Уносить ся у жвавому підскоці,
Бренить в правиці цитра, ясність в оці,
Блищить його волосє, ясна пишнота,
Між ньою вєть ся бинда щирозлота.
„Куди, мій друже, пару ту дивачну
75 Ведеш?“ — гукає він на мужика, —
„Бо птах і віл в однім ярмі — аж лячно,
І спряг який тут, прошу, ціль яка?
Будь ласка, на часок прохати буду,
Мені коня повір, побачиш чудо!“

80 І випрягають гіпогрифа —
І з усміхом юнак на спину його скочить —
І тільки зьвір почув, що се мистця правиця,
Нараз ремені всі на ньому заскрегочуть,
Палає удуховлена його зїниця,
85 Кидає блискавки. Не та істота й сила —
Се цар, се дух, се бог. Здіймає
У подиві вітрів причудні дужі крила
І лине шумно там, де небо с'яє —

І поки зір дігнав його, досяг,
90 Ширяє гень у синіх висотах.

Сильвестер Яричевський.

12. ЖАЛІ ЦЕРЕРИ.

1796.

Яр прийшла? Квітки ясніють,
Молодіє знов земля.
В сонцю згіря зеленіють,
Присла з рік ледів кора.
5 В вод сьвічаді радіснійше
С'яє небо голубе.
Дихає зефір ніжнійше,
Бризло листе молоде.
По лугах пісні лунають,
10 А русалка прорекла:
„Цьвіти всі твої вертають,
Та не вернеть ся дочка.“

Ох, як довго, в горю йдучи,
15 Скрізь блукаю по землі!
Титане, твої всі лучі
Шлю, аси дочку найшли.
Але жаден не наводить
На любимий вид її;
Навіть день, що все знаходить,
20 Не знайшов її, ох ні!
Ти узяв її з собою,
Зевсе? чи Плутон пірвав,
І счарований красою
В пропасть Оркуса забрав?

25 Хто-ж послом моєї боли
В той понурий сьвіт зійде?
Вічно лодь пливе в ті доли,
Але тїни лиш бере.
Не видало людське око
30 Нї одно, тих піль нічних.
Відкіль Стикс пливе широко,
Ще не нїс подоб живих.
Тисяч в низ стежок провадить,
А до сонця нї одна;
35 І тих слїз нїхто не зрадить
Ненці, що там ллє дочка.

Матері, котрі подобу
Носять смертну Пирри, йдуть
Крізь огненну браму гробу
40 Там, де діти їх живуть.
Лиш хто Зевсів дїм займає,
Йти не сьміє в ті сьвіта; —
Лиш богів щадити знає,
Парки, ваша зла рука.
45 Ви мене з палат і нинї
Киньте, в ада вічну тьму;
Не шануйте прав богинї,
Через них я так терплю.

Де вона панує з мужем
50 Там-би радо я зійшла
І перед сумним подружєм
Разом з тїнями жила.
Та даремно! її око
Мокре сьвітла не спїме;
55 В тьми простір глядить глибоко,
Але ненї не найде.
Аж сама вкажусь любимій,
Та схилюсь на грудь її —

60 І аж сам незворушимий
Сплаче Оркус у нутрі.

Мисль пуста, шкода ридати!
Ридван сонця в тор один
Котить ся й не може стати, —
65 Так суд Зевса без відмін.
Геть він верне ясні очі
Від темнот; мені дочка,
Пірвана у темінь ночі,
Втрачена на все, — хиба,
70 Що ще Стикса хвилю млисту
Закрасить Аврори грань
І розпне дугу красисту
Іріс крізь пекольну твань.

Що мені по ній остало?
75 Жадних - же нема зарук,
Щоб розлучених єднало?...
Жаден слід солодких рук?
Чи між серцем доні й мами
Не живе любов, дружба?
80 Між живими і мерццями
Звязи жадної нема?
Ні! вона там не пропала!
І не ділять нас віки!
Ще нам сила вишніх дала
Мову в полекшу туги.

85 Як весни вмирають діти
Й вітер з півночи шумить,
Жовкне листє, вянуть квіти
Й сумно нагий корч сторчить;
Я беру ріжок обиля
Й жертвую насінне трав
Стиксови, щоб з ростом зіля

Золоте зерно віддав.
З смутком в землю плід складаю
На кохану грудь дочки —
95 Дати вираз тим бажаю
Мого болю і любви.

Як на весну красні Гори
Складний танець розпічнуть,
Всі тоді завмерлі твори
100 В лучах сонця оживуть!
Пагінці, мертві для ока
В лоні мерзлої землі,
В ясне царство барв з глибока
Друть ся радісно горі.
105 Як кільці у небо стрілять,
Корінь боязно йде в тьму;
Так ростин управу ділять
Стикс і етер по ряду.

Так вони на спіл — з мертвими,
110 То з живими на землі.
Ах, то-ж се посли любими
З над Коціта від дочки!
Хоч саму її тримає
Муж у страшнім царстві сна,
115 То однако-ж промовляє
Квітами весни дочка,
Що і там, де ніч царює
І де тіни бит ведуть, —
Лоно ще в любові хвилює,
120 Ніжно ще згаряє грудь.

То-ж мені витайте, діти
Молоденької весни!
В ваші чари буду лити
Нектар чистої роси.

125 Буду в проміннях купати,
В краску барвної дуги
Ваші крайки вбирати,
Щоб ви сяли, як зірки!
130 В блиску яри, що днесь сяє,
І в жалобі з'вялих піль —
Кожна грудь нехай читає
Мою радість і мій біль.

Дмитро Йосифович.

13. ІДЕАЛИ.

1795.

То ти від мене утікаєш,
Береш всі думи чарівні
І горе, радість покидаєш
І розтаєш ся на весні?
5 Нічо тебе не спинить в пути,
О хвиле люба, золота?....
Дарма! тобі от тут не бути,
Западеш в вічні ворота.

10 І сонця ясні позгасали,
Того нема вже, що було:
Так ідеали всі пропали
Мов у безодню всьо пішло...
Минуло щастє, віра впала
В ті чудеса, що мріялись,
15 Всьо нині дійсність загребала,
Що гарне раз було колись.

Так, як горячим лебедіннем
Пігмаліон мрамар обняв,

20 Аж камінь зимний за моліннем
Ожив і пристрасть вимавляв.
Оттак і я тулив коханнем
Усю природу в полусні, —
Аж за сердешним щебетаннем
На груди стямилась мені.

25 Аж і вона вся спаленіла,
Заговорила хоч німа,
Та в поцілунках защеміла
І серця слухала сама.
30 Мені зацвили пишні рожі,
Мені сьпівало жерело,
Навіть бездушне стало гоже,
На клич мій гомоном гуло.

35 Всю землю серцем обіймала
Маленька грудь в чудових снах
І серцем жити приказала
У слові, ділі, снах, піснях.
О, як далеко сьвіт стелив ся.
40 Як довго його в пуплях крив,
Як мало, мало він розвив ся,
Як мало справді він процвив !

Як рвав ся в даль з орлинним шумом,
Юнак у сьвіт, в житейську путь!
Ніяким горем, ані сумом
Не ранилась шалена грудь.
45 У небо линув в соннім шалі,
В надіях жив, у мріях ріс
І не було висот, ні далі,
Куди-б той лет його не ніс.

50 Туди летів він мов в повітрі
І що-ж спинить його могло?

Як він, оттак усе у світі,
Усе летіло з ним, гуло!
Любов солодко усміхалась,
Горнулось щастє з всіх сторін,
55 А слава славі відгукалась,
Як сонце-правда йшла в здогін.

Та ах! не знати де поділись
Товариші, мов хто урік —
Невірні! навіть не загілись,
60 Один вернув ся, другий втік.
Як легіт щастє всьо минуло,
Не знаєш те, чого не знав,
А там, де сонце правди було,
Лиш вітер темні хмари гнав.

Чом на нікчемних чолах сяла
Хвали ясна, сьвята зоря?
Чому стрілою, сном промчала
Пора весни, любви жара?
65 Як глухо, сумно стало всюди,
70 Нічо не видно і не чуть,
Не було щастя тай не буде,
В надіях ледви мріє путь.

І хто-ж остав мені з дружини —
Чи диво стало в світі тім?
75 І хто розрадить в злі години?
Хто проведе у вічний дім?
Ти, що всі рани завиваєш,
Колишеш серце як дитя,
Що радість-смуток поділяєш,
80 Приязни любя, золота!

І ти, що з ньою дружньо ходиш,
Як туга серце розбива,
Все вдієш, вчиниш, відмолодиш,

85 Помалу йдеш, та йдеш жива —
Потіхо трудів невсипучих,
Що зерно в вічність подаєш,
Та всьо з провини літ ідучих, —
Хвилини, дні, роки зженеш!

Богдан Пюрко.

14. ВЛАДА СЬПІВУ.

1795.

Уливень зі скалубин скелі
Паде нагально ніби грім
І зломи гір пливуть по хвилі,
Падуть і дуби в бою тім;
5 Мандрівець з острахом розкішним
Здивований свій слух напняв,
Він чує пошум вод горішних,
Та звідки ринуть — не пізнав:
Так ринуть хвилі сьпіву-пісні,
10 Їх жерела по вік незвісні.

Сьпівак з єствами в злуку вдав ся,
Що тихо нитку життя тчуть,
Сьшівцевим чарам хто не дав ся
І тонам, що з пісень пливуть?
15 Мов палочкою Герма править
Він чутким серцем людським все;
Занурить у мерців держави,
То в небо в подиві несе,
Колише між вагою й грою
20 Почувань лодкою хиткою.

І як коли в круги розради
Гігантів кроком виступа
І таємничо, як дух, сяде
Страшлива і грізна судьба :
25 То всяка земська велич никне,
Чужинець бо не з тих світів
І радости гудінне тихне,
Маски злітають із голів
30 Бо правда — сяєво побідне, —
При ній неправди твір поблідне.

Оттак із ваготи зриваєсь
Нікчемної на сьпіву клик,
До гідности богів здіймаєсь,
Вступа в міць божу чоловік;
35 Богів високих він дитина
І земська геть від нього річ,
Замовкне других сил причина,
Тікає всякий допуст пріч;
40 Коли царюють чари пісні,
То морщини журби незвісні.

І як по тузі без надії
Гіркий розлуки біль тіка,
Дитина у сльозах на вії
До серця нені прикляка :
45 Так в юности приводить хатку —
До щастя непорочних днів,
Чужих звичаїв збивши кладку —
Утікача наш рідний сьпів,
Щоб дати з теплих рук природи
50 На зимно правил насолоди.

Сильвестер Яричевський.

15. ОЖИДАННЄ.

1796.

Чи не одчиняєсь брама?
Чи не засув се скрипить?
Нї, то вітер гилля лама'
Тополями шелестить.

5 О прикраси ся, барвінку шовковий,
На сьвято велике, прийде чуд-краса!
Садочку, мій раю, мій луже кедровий,
Збудуй тихий захист, нїм скане роса!
А ти, буйний вітре, що сьвітом гуляєш,
10 Полинеш на зустріч, як вздриш, привитай
І ніженьку білу стежками, як знаєш,
В розмай сей розкішний менї проважай.

Цитьте! а що се від тину
Хутко крадеть ся в мій гай?
15 Нї, сполошив жах пташину —
Стрибнула в кущів розмай.

О заховай ся вже, сонце, за гори,
Вертай в своє море за тисячу миль!
А ти темна ніченько, виглянь з комори,
20 Закрий, обведи нас, обіймами гиль!
Хай люде не бачуть, не завидять раю,
Цїлунків не вчують, серце не навчуть —
Одна хай вечірня зора нам сїяє,
Тодї ми зрадїєм, сльози потечуть.

25 Чи не закликав хто в дали
Шепотом молоднику?
Нї, лебедї злотопали
Крилоньками на ставку.

30 Слухаю мовчки, як на вечір грає.
Он водограй бє в низ журкотить,
Вітер радїє, що квітку ласкає,
Усе мінить, голубить, пахтить,
Ягоди гиллям гнуть, погинають,
35 Падуть спілі вишні, гильки шелестять,
Леготи з квітів мід випивають,
Мої гарячі уста холодять.

Мабуть я чую холодочок ?
Крухке листячко шумить?...
Нї то овоч на листочок
40 Паде, аж земля дуднить.

Гасне, вмирає вже сонечко днини,
На небо виходять сріблясті зірки ;
В сумерках будять ся хворі рослини
І розхиляють зівялі листки.
45 Князь блїдолиций зацарив широко,
Спускає на землю солодкий півсон,
Кожда принада відслонена й око
Красу усю бачить без шат і заслон.

Одне біле щось сіяє —
50 Се блищить під сьвітло — шовк ?
Нї, колюмна сьвітлом грає,
Ніч настала, день замовк.

О тужне серце, не не потїшай ся,
Що бачиш і чуєш, усе те пuste —
55 В бровах-соболях її не кохай ся,
На сїм сьвітї роскіш тобі не росте.
А може, а може вона не забула,
Як вірне коханне, тай буде любить,
Коли-б тільки мила до мене прибула,
60 Всю ніч перемрієм у затишку. . . цить. . .

І мов з неба засіяла
Зірка щастя в ясну мить,
Так миленька хутко стала
Поцілунками пестить

Богдан Пюрко.

16. ДІВЧИНА З ЧУЖИНИ.

1796.

До бідних хуторян в долині
Що раз, як рік там поновлявсь
І перший у небесній сині
Сьпів жайворонка роздававсь, —

5 Дівчина дивная з'являлась,
А відкілля, ніхто не знав.
А як було вона прощалась,
То слід швиденько пропадав.

10 Було, як прийде, любо стане,
І всі вітали залюбки,
Та честь і знатність її стану
Держали всіх оддалеки.

15 Плоди приносила і квіти,
Що спіли у чужім краю,
Де друге сонце в небі сьвіте,
Де повно щастя, мов в раю.

2) Давала кожному по датку:
Тому квіточок, сьому плід;
Носив гостинчик в свою хатку
І молодий, і старий дід.

А підійшла до ньої пара
Закоханих, як голубки,
То їй вона найкращі чари
Дала — троянди й нагідки.

Цезар Білило.

17. НАДОВЕЗИРСЬКА ПОХОРОННА ПІСНЯ.

1797.

Ось вам він сидить на маті,
Мов стримить, сидить,
Вже не личко, але платте
Сонечком михтить

5 Де поділась міць і сила,
Що заперло дух?
Де поділась люлька мила,
З янтару цибух?

10 Де ті очі, ті соколи,
Що, було, лічать
Оленеві скоки в поли,
Чом-же не блищать?

15 Де ті ноги, ноги - стріли,
Що, було, снігом
Мчать немов - би захотіли
Гнать ся з сернюком?

20 А ті руки, дужі руки —
їх, було, займа
Лук та голова шаблюки —
Ой нема, нема!

Мир душі його! злетіла,
Де зими не чуть,
Де не сіють, гречка - ж біла
І жита ростуть.

25   Де пташина не вгаває,
Ходить ліс зьвіром,
Мушка в лузі виграває,
Риба йде ставком.

30   Вже йому з сьвятими жити,
З ними їсти хліб,
Нам діла його хвалити,
Викопаги гріб.

35   І прислугу всі віддайте,
Хай затужить дзвін,
В гробі всьо з ним поховайте,
Чому радий він.

40   Топір дайте під голову,
Ним він воював.
І булаву ясну з боку,
Щоб у небі став.

Меч придайте золочений,
Що йому сьвітив,
Ой не раз той меч сталевий
Голову здоймив!

45   Краски в руки те - ж подайте,
Вид щоб змалював, —
Та щоб в раю між сьвятими
Рожею сіяв!

Богдан Пюрко.

18. ДІВОЧИЙ ЖАЛЬ.

1798.

Насупилась хмара,
Гай стугонить,
На бережечку
Дівчина сидить;
5 А хвиля бушує, бурхає зо дна, —
І стогне і туже всю нічку вона,
Сльозами стуманені очі.

„Сьвіт божий, як пустка
Здаєть ся мені,
10 Минуло ся щастє,
Неначе ві сні, —
До себе Небесна, візьми-ж ти мене,
Усе скоштувала я щастє земне, —
І жизнь, і кохання дівочі.“

15 „Даремні всі сльози,
І марна печаль,
Не збудять вже мертвих
Ні плач, ані жаль,
За страту любови, за райські дні,
20 Що згоє серденько, скажи ти мені? —
Все з неба послать я готова“.

„Хай сльози даремні
І марна печаль,
Не збудять хай мертвих
25 Ні плач мій, ні жаль,
За страту любови, за райські дні
Утіха солодка осталась мені, —
То сльози і муки любови.“

Цезар Білило.

19. ТУГА.

1801.

А в долині, на подолі
Та густесенький туман.
Коли-б мені та на волі,
Над панами був-би пан.
5 А нагірре там зелене
В вічній пишнить ся красі,
Коли-б крила й сила в мене,
Я-б шугнув на гори ті.

Чую сьпів я, серце мліє,
10 Сьпів солодкий із небес,
Вітер пахощами віє,
Повно райських там чудес.
А ще й яблучка злотисті
15 Жаром сяють крізь гілля,
Килимом квіток барвистих
Вічно вкрита там земля.

А там сонце вічно сяє,
Вітер вільний в вишині, —
Вітер вільний нам гуляє,
20 Туди хочеть ся мені...
А в долині тут бурхлива,
Бистра річенька шумить,
На сердитий хвилі грива
Пинить ся мов вар кипить.

А на хвилях човен бачу,
Та нема на нім гребця.
Сьміло в човен на удачу!
Помчить парус молодця.
25 Без відваги і до суду
30 Не прийти нам в дивний край...

Знайти брата, тільки чудо
Приведе нас в божий рай!...

Цезар Білило.

20 ЮНАК НАД РІЧКОЮ.

1803.

Сидить легінь над водою
І з квіток вінки плете,
І на річку їх пускає;
А вода їх в сьвіт несе.

5 „Немов бистрі в річці хвилі —
Так уходять мої дні...
Молодецький вік спливає,
Мов віночки на воді.“

10 „Не питайте, чом у мене
Супокою вже нема,
Хоч сьвіт в radoщах сїяє,
Хоч довкола скрізь весна.
Чарівний природи легіт
15 Не влива' бальсаму в груди,
В глибинах душі трівожно —
А на серці змори лють.“

20 „Не для мене вже потїха —
У сих radoщах весни,
Колись було щастє в мене —
Тай і щезло наче сни...
Витягаю в тузі руки
Рад спіймати привид мрій...
Серце любки не вернетє ся
І не стихне смуток мій.“

25 „Ох, злини до мене крале,
З висоти своїх палат
І візьми квітки пахучі
І любов мою навряд.
30 Слухай! весь гайок сьпіває
Сріблом тут ручай слезить;
Місця для двоїх в любові
І під стріхою досить!“

Володимир І. Масляк.

21. ПРОЧАНИН.

1803

Ще в весні життя розвійній
Я пустив ся в путь і дім
Рідній кинувши, спокійний
Кинув гожі танці в нім.

5 Спадку і маєтку зрік ся,
Віри радісний добром, —
В руку бук і поволік ся
В даль з дитинячим умом.

10 Бо мене впованне гнало
Й віри сумрачний завіт;
„Шлях отвертий!“ — щось казало —
„Йди на схід, усе на схід!“

„Золотої брами грани
Дійдеш, увійди ти там!
Там земне небесним стане, —
Неминаюче вікам.“

Вечір був чи сяло сьвітом,
Я ніколи не спочив ;
Але все було закритим
20 Те, чого шукав, — хотїв.

Гори впоперек лягали,
Зупиняв путь біг ріки, —
Я над ріки, над провали
Клав мости, ставляв кладки.

25 Над ріки могучу воду
Я прийшов, — на схід русло ;
Радо ввірив ся проводу —
Кинув ся в її живло.

30 На велике море, знаю,
Мчить мене сваволя хвиль :
Перед мною гладь без краю,
Все-ж менї не близша цїль.

Ах ! нема до ньої доле, —
Нї стежинки ! не діткнуть
35 Небеса землі ніколи !
Те, що там, не буде тут !

Дмитро Йосифович.

В 4.308/1

и 37 212

ВСЕСВІТНЯ БІБЛІОТЕКА

виходить поки що неперіодично поодинокими випусками довільного об'єму і має на цілі дати українському громадянству в перекладах на нашу мову кращі твори всесвітньої літератури передовсім твори європейських класиків зі вступними статтями та з відповідними поясненнями, — не включаючи також оригінальних писань українських авторів. Поодинокі випуски творити будуть для себе окрему цілість та продавати-муть ся по приступній ціні по всіх книгарнях.

На найблизші випуски ладить ся:

- I. ФРІДРІХА ШІЛЛЕРА: ПОЕЗІЇ в двох випусках;
I. Вступ. Др'бні поезії . . . . . 60 сот.
II. Баляди. Поеми. Примітки друкують ся
- Оба випуски разом творять одну цілість.
2. ІОГАНА ВОЛЬФґАНґА ГЕТОГО: ГЕРМАН І ДОРОТЕЯ, поема в перекладі і з передмовою Д-ра Івана Франка.
3. ВІЛЛЯМА ШЕКСПІРА: ВЕНЕЦЬКИЙ КУПЕЦЬ, драма в 5 діях в перекладі і з передмовою Д-ра Івана Франка.

Головний склад видавництва в „Книгарні Наук. т-ва ім. Шевченка“ у Львові, Ринок ч. 10.
В редакційних справах звертати ся до Івана Калиновича в Бориславі.

Редагує: *Іван Калинович.*

Видає: *Петро Ільків і Спілка.*

ВСЕСВІТНЯ БІБЛІОТЕКА

№

ФРІДРІХ ШІЛЛЕР.

1.

ПОЕЗІЇ

ВИПУСК I.

Львів, 1914.

Ціна 60 сот.